

عنوان اثر: جامعه‌شناسی مدرن، از پارسونز تا هابرماس

مؤلف / مترجم: یان کرایب / عباس مخبر

ناشر / سال نشر: آگاه / ۱۳۸۱

معرفی، نقد و بررسی

این کتاب را که عباس مخبر به فارسی برگردانده، انتشارات آگاه در سال ۱۳۸۱، مجدداً در ۲۲۰۰ نسخه و قطعی رقی به چاپ رسانده است. به جز بخش مقدمه، سایر مباحث کتاب در سه بخش (که هر یک از چند قسمت تشکیل شده است) تنظیم شده است، با عناوین «نظریه‌های کنش اجتماعی»، «از کنش تا ساختار» و «از ساختار یا کنش به ساختار و کنش» هر بخش شامل قسمت‌های جزئی‌تری می‌باشد. در تقسیم‌بندی کلی بخش‌ها لزوماً ملاک زمان در نظر گرفته نشده است. اما در قسمت‌های جزئی‌تر هر دسته، به سیر زمانی توجه شده است.

یان کرایب مبدأ کار خود را پارسونز و از دهه ۱۹۳۰ قرار می‌دهد و نظریه اجتماعی مدرنی که در طول قرن بیستم شکل می‌گیرد، گسترش و تحول پیدا می‌کند تا دهه‌های پایانی قرن بیستم توجه قرار می‌شود. نظریه‌ها و مکاتبی مانند: کنش متقابل نمادین، پدیدارشناسی، روش‌شناسی مردم‌نگر و انواع گرایش‌های نئومارکسیستی جدید مانند: مارکسیست‌های ساختاری، مکتب فرانکفورت، ساختارگرایی و پسا‌ساختارگرایی و از نظریه‌های تلفیقی.

کاربرد واژه *social theory* به جای *sociological theory* هم هوشمندانه است و اینجا، لزوماً نظریه‌های کاملاً جامعه‌شناختی مورد نظر نیست و برخی گفتارها و

نوشتارهای نظری که ممکن است با تعریف وسیع‌تر نظریه و اندیشهٔ اجتماعی همخوانی داشته باشد در این کتاب آمده است.

سایر آثار مشابه:

کلیهٔ کتاب‌هایی که مکتب‌محور یا پارادایم‌محور هستند، مانند: نظریه‌های جامعه‌شناسی در دوران معاصر، نوشتهٔ جرج ریترز، ترجمهٔ محسن ثلاثی، نظریه‌های جامعه‌شناسی نوشتهٔ غلام‌عباس توسلی و ساخت نظریهٔ جامعه‌شناسی نوشتهٔ ترنر مشابه اثر مورد بررسی محسوب می‌شوند.

بررسی شکلی

نویسندهٔ کتاب سعی نموده، نظریه‌های جامعه‌شناسی را پس از فهم و هضم آنها، نه به شکل فاضلانیه یا برای حفظ کردن و صرفاً یاد گرفتن و یاد دادن، بلکه برای فهم پدیده‌های اجتماعی زمانهٔ ما و برای استفادهٔ کاربردی و عملی بهره‌برداری نماید و مطالب را با نثری روان و رو به مخاطب مشخص ارائه می‌دهد. در متن ترجمه نیز با نثری روان، رسا و یکدست در سراسر کتاب برخورد می‌کنیم که ترجمهٔ قابل تحسین و قابل فهمی را به خواننده ارائه می‌دهد و کمتر به جمله‌های مبهم یا خیلی بلند و پیچیده برمی‌خوریم. قواعد ویرایش و نگارش به خوبی رعایت شده است. اگر چه، برخی موارد کاستی و نقص ویرایشی و نگارشی در کتاب دیده می‌شود. برای نمونه به صفحه‌های ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۲۸، ۱۹۴ و ... نگاه کنید.

کتاب از نظر حروف‌نگاری و صفحه‌آرایی وضعیت خوب و نسبتاً قابل قبولی دارد. ضوابط مربوط به صفحه‌آرایی (سرفصله، اندازهٔ حاشیه‌ها، متناسب بودن نوع و اندازه قلم استفاده شده برای متن، تیتر و زیرنویس) رعایت شده است. نوع کاغذ نامرغوب و از نظر صحافی خوب است. برای جلد طرح خاصی که با موضوع کتاب همخوانی داشته باشد، در نظر گرفته نشده است.

در این کتاب از جریان‌ها و مکاتب فکری به خوبی بحث قرار شده است و حجم اثر برای یک درس ۳ واحدی در دورهٔ کارشناسی، چه به عنوان یک

منبع اصلی و یا مکمل متناسب است. در دوره کارشناسی‌ارشد نیز حجم کتاب مشکلی را ایجاد نمی‌کند.

بررسی محتوایی

با توجه به تسلط و تخصص یان کرایب بر حوزه نظریه‌ها و داشتن تألیفات متعدد در این زمینه و تدریس و تفحص در این مورد، باید گفت در بهترین سطح و با درک و فهم عالی از مفاهیم و اصطلاحاتی که در ادبیات نظری جامعه‌شناسی به کار برده می‌شود، این کتاب نگارش پیدا کرده است و مفاهیم و اصطلاحات خوب و به‌جا به کار گرفته شده است و حتی نویسنده خود مبتکر نظریه‌ها یا ایده‌ها و چارچوب‌های مقایسه‌ای در فهم و تحلیل نظریه‌ها است.

عموماً کار معادل‌سازی در حد خوب و مطلوبی انجام شده است. اغلب از معادل‌های قابل فهم با شکل موردپسند امروزی و به فارسی و کم و بیش رایج استفاده شده است. در مواردی برای واژه‌هایی که قبلاً معادل رایجی داشته‌اند، معادل پسندیده‌تر و مطلوب‌تر و در مواردی هم از معادل‌های تازه استفاده شده است. مثال: روش‌شناسی مردم‌نگر به صفحه ۷؛ دام جدول کلمات متقاطع، صفحه ۲۱؛ دام چیستانی، صفحه ۲۲؛ دام منطق، صفحه ۲۳؛ خطوط گسل شناختی، صفحه ۲۵؛ وجدان جمعی، صفحه ۵۲؛ مشاهده فعال (مشاهده مشارکتی رایج‌تر است) در صفحه ۸-۱ و ....

با وجود ماهیت نظری اثر، از بیشتر ابزارهای علمی برای تفهیم موضوع استفاده شده است. مانند: جدول، نمودار (با فراوانی کم)، پیشگفتار نویسنده، مباحث مقدماتی، تمهید و زمینه‌چینی مباحث و طرح مسائل، نتیجه‌گیری و فهرست اعلام و موضوعی، کار مقایسه، ذکر مثال، شواهد عینی و مسائل روز.

میزان جامعیت این اثر در حد بسیار بالایی است. اگر چه، ممکن است در کتب دیگری مثل نظریه‌های جامعه‌شناسی در دوران معاصر، تعداد بیشتری از مکاتبات و نظریه‌ها مورد بحث قرار گرفته یا به شکل متفاوتی طبقه‌بندی شده باشند، اما در این اثر می‌توان گفت قریب به ۹۰٪ از نظریه‌ها، مکاتبات و جریان‌های فکری که می‌باید مورد بحث قرار گیرند، به ویژه جریان‌های فکری نو و معاصر با طراحی بسیار نوآورانه و

جالب ذکر شده‌اند و ۹۰٪ اهداف درس «نظریه‌های جامعه‌شناسی (۲)» را پوشش می‌دهند.

میزان انطباق موضوعات و محتوای اثر با فهرست و عنوان کتاب در حد بسیار بالا و کاملی است. مطالب هر فصل و بخش‌ها با عناوین، فصل‌بندی و طراحی جالب، نوآورانه و راهگشای نویسنده تطبیق می‌کند. همچنین محتوای طرح شده با جزء به جزء و کلیت عنوانی که بر روی کتاب نهاده شده، سازگار است.

در حد ۹۰٪ مطالب این کتاب با سرفصل قدیمی درس «نظریه‌های جامعه‌شناسی (۲)» تناسب دارد و حتی در مواردی از آن هم فراتر می‌رود. ممکن است برخی از اجزاء به طور سنتی در آن دیده نشود (مانند مکتب مثبت‌گرایی، مارکسیسم و ...) اما عمدتاً به نظریه‌ها و مکاتب قرن بیستمی امریکایی و اروپایی توجه کرده است.

این اثر با توجه به جامعیت، نوآوری‌ها، تازگی‌ها، فصل‌بندی و طراحی هوشمندانه، دقیق و با معنایی که دارد و با توجه به وجه مقایسه‌ای و ترجمه روان و رسای آن مطمئناً برای تدریس بسیار مناسب است و می‌تواند به عنوان یک جایگزین یا در کنار سایر کتاب‌های نظریه‌ها تدریس شود، به ویژه در مقطع کارشناسی‌ارشد می‌تواند به عنوان، منبع اصلی انتخاب و تدریس شود.

کتاب ماهیت نظری دارد، اما پرسش‌ها، پاسخ‌ها و دیدگاه‌های نوینی دارد و جدیدترین مسائلی که در جوامع امروز بشری مشاهده می‌شود، با تطبیق بر نظریه‌ها مطرح شده‌اند. با استناد به جدیدترین برداشت‌ها، نقد و ارزیابی‌ها از نظریه‌ها تا پایان قرن بیستم که در این کتاب جمع‌بندی شده است، به‌خصوص برای ما در چارچوب کتاب‌های ترجمه یا به زبان فارسی، که مکتب‌محور باشند و مناسب دروس نظریه‌ها و بینش‌های جامعه‌شناسی (۲) روزآمد و قابل استفاده است.

موارد زیر از نوآوری‌های کتاب محسوب می‌شوند:

الف - طراحی کلی و فصل‌بندی کتاب: کل نظریه‌پردازی مدرن در سه بخش طراحی شده است.

ب - بیان دشواری‌هایی که در کار تدریس و در کاربرد نظریه‌ها وجود دارد.

ج - طراحی رهزنی‌ها و دام‌هایی که ممکن است برای کسی که می‌خواهد نظریه-پردازی کند، ایجاد شود.

جامعه‌شناسی مدرن، از پارسونز تا هابرماس ۱۹۱

د - ضمن پرداختن به جزئیات هر مکتب در یک قالب کلی، آن مکتب خلاصه شده است. به ویژه در تیتربندی، این امر منعکس است.

از منابع موجود برای تبیین موضوعات مورد بحث به قدر کفایت استفاده شده است.

دقت در استنادات و ارجاعات بسیار خوب است. در متن کتاب، هر جا که از مأخذی مستقیم یا غیرمستقیم استفاده شده، به مشخصات منبع مزبور ارجاع داده شده است.

جهت‌گیری نویسنده، آکادمیک، محققانه، دقیق و توأم با وسواس است. ضمناً بیان کرایب با توجه به تخصص فرعی‌اش در حوزه روانکاری و روان‌شناسی، نوعی گرایش یا رگه‌های تحلیل روان‌کاوانه یا روان‌شناختی در مباحث او پیداست. نوعی روان‌شناسی و روان‌کاوی دیدگاه‌های نظری جامعه‌شناسی در کنار برخورد جامعه‌شناسی در چارچوب جامعه‌شناسی معرفتی و علمی با اندیشه‌های اجتماعی، یعنی نه تنها نظریه‌ها را از حیث چارچوب منطقی و سازگاری صوری آنها و سپس انطباقشان با واقعیت‌ها می‌کاود و همانند کوزر جامعه‌شناسانه در اندیشه‌های اجتماعی می‌نگرد، بلکه گاهی می‌توان نوعی روان‌شناسی اندیشه‌های اجتماعی را در کار او مشاهده کرد.

کتاب بیشتر اختصاص به بیان اندیشه‌های جامعه‌شناسان مدرن دارد. اما چون به فهم بهتر و بیشتر نظریه‌های جامعه‌شناسی و نظم و تحول پدیده‌های اجتماعی کمک می‌کند، می‌تواند در راستای اهداف و ارزش‌های فرهنگ اسلامی که بر هر چه بیشتر شناختن واقعیت‌ها و کوشش در جهت اصلاح کاستی‌ها و استفاده از فرصت‌ها اصرار می‌ورزد، مفید و همسو تلقی شود.

ترجمه کامل است و از نظر روانی و رعایت امانت بسیار خوب است. البته، انتظار می‌رفت شناسنامه بیشتری از کتاب معرفی کند.

معادل‌یابی خوب و دقیق می‌باشد و کتاب حاوی ضائمی (فهرست اعلام و موضوعی) است. اما مترجم محترم توضیحاتی به شکل مقدمه یا پاورقی ندارد.

پیشنهادها

با توجه به ویژگی‌های متن اصلی و ترجمه کتاب و قابل استفاده بودن آن در سطح کارشناسی و بالاتر، این اثر قابل چاپ مجدد است. اما بهتر است در چاپ جدید، از سوی مترجم یا متخصص دیگری مقدمه یا پیشگفتاری که در معرفی بیشتر نویسنده و آثار وی مفیدتر باشد، به کتاب اضافه شود. همچنین این اثر نیاز به واژه‌نامه و کتاب‌نامه دارد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی